

ภาวะผู้นำสงฆ์กับความท้าทายต่อสถานการณ์พระพุทธศาสนาที่ถูกคุกคามในปัจจุบัน

Leadership of Sangha and daringness to Crisis of threatened Buddhism
in the Present time

อาจารย์ ธนวัฒน์ ศรีลา^๑

Dhanawat Srila

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ภาวะผู้นำสงฆ์กับความท้าทายต่อสถานการณ์ทางพระพุทธศาสนาที่ถูกคุกคามในปัจจุบัน ตามที่ปรากฏในมหาโคปาลสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงเปรียบเทียบภิกษุกับคนเลี้ยงโคซึ่งมีอยู่ ๒ ประเภท ได้แก่ คนเลี้ยงโคผู้มีคุณสมบัติเลว ล้มเหลวในการเลี้ยงดูโค เพราะสาเหตุ ๑๑ ประการ ไม่สามารถทำให้ฝูงโคเจริญรุ่งเรืองได้ ส่วนคนเลี้ยงโคดี ผู้มีคุณสมบัติพร้อมทั้ง ๑๑ ประการ สามารถนำพาให้ฝูงโคเจริญรุ่งเรืองได้ ถ้าภิกษุผู้ที่เป็นผู้นำสงฆ์สามารถประยุกต์หลักคำสอนในมหาโคปาลสูตรมาใช้ได้อย่างเหมาะสมย่อมสามารถนำพาคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองได้

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, มหาโคปาลสูตร

Abstract

This academic aimed to analyze the leadership of Sangha and daringness to Crisis of threatened Buddhism in the resent time. According to Mahakopala-sutta in Tipitaka, Majjhima-Nikaya, the Buddha analogized among monks and cowman. The cowman classified into two kinds: The first one, the bad cowman failed in the cattle raising with 11 factors. They could not make their cattle to growth. The second one, the good cowman featured with 11 factors. They can make their cattle to growth. In Buddhism, even if monks who are leaders of community can apply the teachings in Mahakopala-sutta to

^๑อาจารย์ประจำสาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน
Permanent Lecturer in Buddhism, Nan Buddhist Collage, Muaeng, Nan province.

solve problems appropriately, they can take all Buddhist Sangha and Buddhism to sustainable growth.

Keywords: Leadership, Mahakopala-sutta

๑. บทนำ

สถานการณ์พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน ถือว่ามีความเสี่ยงมากที่จะทำให้พระพุทธศาสนานั้น สูญสิ้นไปจากประเทศไทย เนื่องด้วยมีปัจจัยหลายอย่างที่มาเกี่ยวข้อง หากพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนยัง ตระหนักถึงภัยที่จะเข้ามาใกล้ตัวน้อยมาก เพื่อเป็นการเตรียมรับมือในเชิงรุกนั้นยังไม่เห็นเป็นรูปธรรมที่ ชัดเจน เพราะพระสงฆ์ที่จำอยู่ในวัดต้องการแค่อยู่อย่างสงบไม่ต้องการไปมีประเด็นกับพุทธศาสนิกชน จึง เกิดคำถามตามมาจากหลายด้าน ทั้งในด้านบวกและด้านลบเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในประเทศไทยตอนนี้ แท้ที่จริงแล้วพระพุทธศาสนากำลังต่อสู้กับภัยภายใน หรือภายนอกกันแน่ มีแต่คนเรียกร้องหา พระพุทธศาสนาในอุดมคติ แต่ลืมนึกวิเคราะห์ถึงเรื่องจริงของคนแต่ละคนหรือแม้แต่กิเลสของแต่ละคนที่มี ไม่เท่ากัน จึงทำให้เกิดปัญหาอย่างที่เราระสบในทุกวันนี้ ปัญหาระหว่างพุทธศาสนิกชนกับ พระพุทธศาสนาไม่ได้เพิ่งเกิดขึ้น แต่ได้เกิดขึ้นมาตั้งแต่อดีตกาลตั้งแต่มีการปฏิวัติหลักคำสอนของศาสนา พราหมณ์ ของพระพุทธเจ้า เป็นการทำสงครามแย่งมวลชนของศาสนา ลัทธิต่างๆที่เกิดขึ้นในสมัยนั้นและ สะสมมาถึงปัจจุบัน ซึ่งเกิดขึ้นในยุคที่มีอาวุธที่ทรงประสิทธิภาพมากอย่างหนึ่งในตอนนี้ คือสื่อในด้านต่างๆ ที่มีประสิทธิภาพมากในการปลุกปั่นมวลชน สาเหตุหลักที่ทำให้เกิดปัญหาในลักษณะนี้ขึ้น อาจเกิดมา จากความใกล้ชิดของพุทธศาสนิกชนกับพระสงฆ์ที่ไปมาหาสู่กัน ไขว่การไปมาหาสู่กันเป็นสิ่งที่ไม่ดี แต่มันก็ เหมือนดาบสองคมมีด้านที่ดีก็ต้องมีด้านที่ไม่ดีควบคู่กันเสมอ เวลาที่ผ่านมาทำให้ความเกรงอกเกรงใจที่มี ต่อกันตั้งแต่แรกเริ่มหายไป ทำให้เกิดความประมาทของพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชน ทั้งในด้านหลักธรรม และการปฏิบัติ นำไปสู่การล่องละเมิดทาง กายกรรม วาจากรรม มโนกรรม จนถึงพระธรรมวินัย ขาด การศึกษาอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับศาสตร์ทางด้านพระพุทธศาสนา และสร้างความคิด ความคาดหวังว่า พระสงฆ์นั้นต้องเป็นไปตามที่ตนเองต้องการ สุดท้ายก็เข้ามาบริการจัดการ ปัญหาทุกอย่างภายในวัดด้วยลื มพระวินัยที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้ และหากเกิดข้อพิพาทขึ้นมีฝ่ายตรงข้ามไม่เห็นด้วย จึงเป็นที่มาของการแบ่งฝ่ายและบังคับให้พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนต้องแบ่งฝ่ายไปด้วยความเต็มใจ หรือไม่ก็ตาม ในคำสอนของพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำสงฆ์ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าสามารถ นำมาประยุกต์ใช้กับความท้าทายต่อสถานการณ์พระพุทธศาสนาถูกคุกคามในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี คือ หลักคำสอนในมหาโคपालสูตร มีรายละเอียดดังจะได้นำเสนอต่อไป

๒. จริต : พื้นฐานพฤติกรรมของภาวะผู้นำ

พื้นฐานพฤติกรรมของมนุษย์แต่ละคนเป็นไปตามหลักจริต (ความประพฤติ) ๖ ประการ ที่ประกอบด้วย ราคะจริต ที่มีลักษณะชอบความสวยความงาม โทสจริต ที่มีลักษณะมีความโกรธเป็นที่ตั้งเป็นคนมักโกรธง่าย โมหะจริต มีความลุ่มหลงเป็นที่ตั้งหลงรูปหลงสิ่งที่ว่าไม่ดีว่าเป็นสิ่งดีนำหลงไหล วิตกจริต มีความระแวงเป็นที่ตั้งไม่มีความมั่นใจในตนเอง ไม่ไวใจใครทุกคนทำได้ดีไม่เท่าตนเองมองโลกในแง่ร้าย ศรัทธาจริต การมีความเชื่อที่ไม่ประกอบด้วยปัญญาเชื่อด้วยไร้ความพินิจพิจารณา และพุทธิจริต เป็นคนนิสัยที่ใฝ่ทางสงบไม่เบียดเบียนผู้อื่นมีเมตตาอยู่เต็มหัวใจ คิดตามเหตุตามผล มองโลกตามความเป็นจริง^๒ จริตเหล่านี้เป็นพื้นฐานการเกิดพฤติกรรมของมนุษย์

๓. การบ่มเพาะพฤติกรรมที่มีผลกระทบต่อพระพุทธศาสนา

พฤติกรรม หมายถึง การกระทำของมนุษย์ที่สามารถสังเกตได้วัดได้ แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ พฤติกรรมภายนอก และพฤติกรรมภายใน^๓ การแสดงออกภายนอกประกอบด้วย กายกรรม และ วจีกรรม ส่วน ภายในนั้น เป็นเรื่องของมโนกรรม เนื่องจากอุปนิสัยของพระสงฆ์โดยส่วนมากจะได้รับการอบรมบ่มนิสัยในทางธรรม และจะมีความเมตตา ความกรุณาสูง ที่สำคัญบวกกับนิสัยของคนไทยจะมีความเกรงใจเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว จึงทำให้ผู้ที่ได้พบเจอนั้นรู้สึกสบายใจเมื่อได้สนทนา ยิงได้เข้าไปใกล้ชิดหรือได้รับคำชี้แนะชี้ทางในด้านหลักธรรมจากพระสงฆ์ผู้มีพรชามากและมีปัญญาทางธรรมแก่กล้าเท่าไรก็จะทำให้ผู้ที่ได้สัมผัสนั้นรู้สึกมีพลังใจ จึงอยากที่จะตอบแทนบุญคุณบ้างเนื่องจากจิตใจนั้นได้เกิดศรัทธาขึ้นมาอย่างเต็มเปี่ยม ในทางพระสงฆ์นั้นจะเน้นเรื่องความกตัญญูต่อผู้ครูบาอาจารย์ มาเป็นอันดับต้น หากแต่มีพระสงฆ์บางรูปได้ประพฤติพฤติกรรมในทางที่เสื่อมเสีย ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้เป็นพฤติกรรมที่พระพุทธเจ้าทรงรู้ทรงเห็นมานานแล้ว จึงได้ทรงแสดงไว้ในพระสูตรที่ชื่อว่ามหาโคपालสูตร พร้อมทั้งทรงแนะนำวิธีแก้ไขไว้ด้วย พฤติกรรมดังกล่าวมีหลายประการได้แก่ พฤติกรรมโลภะ พฤติกรรมถือตัว พฤติกรรมโทสะ พฤติกรรมโมหะ พฤติกรรมสงสัยแล้วไม่หาคำตอบ

^๒พระชยานันท์หมณี, ดร, *จิตวิทยาในพระไตรปิฎก*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๕๗), หน้า ๑๒๖.

^๓โปรแกรมวิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, *พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน*, (เชียงใหม่ : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, มปป,๒๕๔๕), หน้า ๓.

ท่านพุทธทาสได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องตัวกูของกูว่า โลกของเรากำลังตกอยู่ภายใต้กะลาครอบของวิชาที่ไม่ใช่วิชา คือวิชาที่ไม่อาจจะช่วยโลกได้ แม้จะมีความรู้มากมายและก้าวหน้าไปเพียงไร ในที่สุดก็เข้าทำนองที่เรียกว่า “ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด” และจมน้ำแห่งความรู้ ตายอยู่ในที่นั่นเอง กล่าวคือความรู้ชนิดนั้นจะกลายเป็นเครื่องครอบงำท่วมทับสัตว์โลกวินาศอยู่ภายใต้ความรู้นั้น และโดยความรู้ที่ติดตัวติดใจที่ฝังไว้ผิด คือ ตัวกู ของกู จึงเกิดขึ้นเต็มไปหมด^๖

ด้วยพฤติกรรมที่กล่าวมาพุทธศาสนิกชนบางท่านอาจไม่รู้ตัวว่าพฤติกรรมในลักษณะที่กล่าวมานั้นเป็นสาเหตุของความขัดแย้งในอนาคต การไม่ยอมละยอมวาง ความคาดหวังที่จะเห็นสิ่งที่ดีกว่าเป็นสิ่งที่ดี เป็นสิ่งที่พึงปรารถนา แต่หากสิ่งนั้นขาดการคิดไตร่ตรองให้ดี และรอบคอบแล้วจะนำผลเสียมากกว่าผลดี การลืมนิ้ว หรืออีกนัยหนึ่งก็คือการขาดสติให้กิเลสสิ่งชั่วร้ายนอกมามีอิทธิพลต่อจิตใจภายใน และให้สิ่งเหล่านั้นนำพาตนเองไปสู่ความวิบัติ

๓.๓ พฤติกรรมโทสะ

พฤติกรรมอีกหนึ่งที่จะบั่นทอนและทำลายพระพุทธศาสนา คือ ความโกรธ พฤติกรรมนี้ถือว่ามีผลกระทบต่อความพระพุทธศาสนาโดยตรง การที่ไม่ได้ถูกยอมรับจากหมู่คณะไม่ว่าจะเป็นในเรื่องความเห็นต่างก็ดี ถูกตีเตือนจากหมู่คณะก็ดี ย่อมก่อความไม่พอใจและจองที่จะล้างแค้น มุ่งแต่ที่จะทำลายล้างกันโดยลืมนึกถึงประโยชน์ส่วนรวม หรือผลกระทบที่จะตามมา เพื่อบันดาลโทสะความโกรธเพียงอารมณ์ชั่วขณะ จึงก่อเกิดพฤติกรรมนี้ขึ้นเพราะขาดสติในการยับยั้งชั่งใจ พฤติกรรมของพระสงฆ์ที่มีผลต่อศรัทธาของพุทธศาสนิกชน คือการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่นำมาซึ่งความนำศรัทธาและการสรรเสริญ หากมองตามความเป็นจริงกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับกลุ่มผู้นำ และผู้ใต้บังคับบัญชา ก็คือเรื่องการลุแก่อำนาจด้วยโทสะ โดยขาดการยั้งคิด หรือไม่ได้คิดพิจารณาให้รอบคอบก่อนการตัดสินใจอะไรลงไปทำให้เกิดผลกระทบในทางที่ไม่ดี มีผลต่อความศรัทธาของพุทธศาสนิกชน เหตุการณ์บางเหตุการณ์เกิดขึ้นบ่อยจนกลายเป็นเรื่องปกติ เมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาทนได้ก็ไม่มีประเด็นอะไรเกิดขึ้น แต่เมื่อความอดทนนั้นได้หมดลงย่อมมีประเด็นเกิดขึ้นดังที่เป็นข่าวในด้านลบของพระพุทธศาสนา การมีอำนาจอยู่ในมือหากไม่ประกอบด้วยเมตตากรุณาด้วยแล้วย่อมนำความเดือดร้อนมาให้ ด้วยพระวินัยของสงฆ์นั้นให้นับถือกันตามพรรษาแต่หากผู้ที่บวชเข้ามาก่อนพรรษามากกว่าไม่หมั่นฝึกฝนอบรมจิตใจ ละเลยแนวทางปฏิบัติที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงชี้ทางและชี้แนะให้ยอมถูกอำนาจของกิเลสที่ครอบงำได้ง่าย การแสดงออกในด้านที่จะเป็นแต่ผู้ที่จะรับฝ่ายเดียวก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่สร้างความเสื่อมศรัทธาให้กับพระพุทธศาสนา

^๖พุทธทาสภิกขุ, **ตัวกู ของกู ฉบับสมบูรณ์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๑๓.

เพราะจะถูกมองจากพุทธศาสนิกชนว่าเป็นผู้ที่มีมากไม่รักในสันโดษ เป็นผู้ที่สะสมปัจจัยเหมือนการพอกพูนกิเลส ไม่ปฏิบัติตามแนวทางของพระพุทธศาสนา

พฤติกรรมที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น ก็เปรียบเหมือนเม็ดทรายเม็ดเล็กที่เป็นต้นกำเนิดของก้อนหินในวันข้างหน้า เพราะว่าเม็ดทรายในท้องน้ำหนึ่งเม็ดถูกน้ำพัดสะสมไปรวมกับเม็ดอื่นๆรวมตัวกันมากขึ้นก็กลายเป็นก้อนหินที่มันแข็งแรงและก้อนใหญ่ขึ้น เช่นกันหากปล่อยให้พฤติกรรมอารมณ์ต่างๆที่กล่าวมาสะสมหมักหมม อยู่ภายในใจ โดยที่เราไม่ให้ความใส่ใจที่จะขจัดขัดเกลาพฤติกรรมเหล่านี้สุดท้ายก็จะนำภัยมาให้อย่างแน่นอนยิ่งในยุคปัจจุบันช่องทางการสื่อสารมีเสรีในการแสดงความคิดเห็น การสนองต่อข้อความชวนเชื่อนั้นถือว่ารวดเร็วอย่างยิ่ง การแสดงความคิดเห็นผ่านช่องทางสื่อออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็น Face book (สื่อออนไลน์ของความเป็นส่วนตัว) จะสังเกตเห็นว่า ไม่ว่าข้อความใดก็ตามถูกจุดประเด็นขึ้นมาผู้ที่ถูกกล่าวหาจะถูกพิพากษาทันที โดยที่เจ้าตัวไม่มีโอกาสที่จะได้ชี้แจงถึงความผิดนั้น การขาดสติในการรับสื่อก็เป็นอีกพฤติกรรมหนึ่งที่มีผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาอย่างมากในยุคปัจจุบันที่มีคนเสพติดข่าวสารผ่านสังคมออนไลน์

๓.๔ พฤติกรรมโมหะ

ความไม่เข้าใจในคำสอนทางพระพุทธศาสนา เป็นอีกหนึ่งพฤติกรรมที่มีผลกระทบในวงกว้าง พุทธศาสนิกชนที่ไม่มีความเข้าใจในหลักธรรมคำสอน และวินัยของพระสงฆ์มักจะมีการตีความในแง่มุมต่างๆ ตามประสบการณ์ที่ตนเองได้ผ่านมา มักจะเอาตนเองเป็นบรรทัดฐานในการตีความและพยายามที่จะเผยแพร่แนวคิดของตนให้บุคคลอื่นในสังคมนั้นยอมรับในกระบวนการคิดของตนเอง สร้างความคาดหวังโดยตีความจากพระวินัย หลักคำสอนที่คลาดเคลื่อน การตั้งมิจฉาทิฐิไว้ตั้งแต่แรกย่อมเป็นการบ่มเพาะพฤติกรรมที่จะสร้างผลกระทบให้พระพุทธศาสนาในภาพรวม เพราะในสังคมไทยยังมีบุคคลอีกมากมายที่มีศาสนาพุทธแคในบัตรประชาชนเท่านั้น การทำความเข้าใจถือเป็นเรื่องสำคัญ บทบาทของภาวะผู้นำในลักษณะหน้าที่ในการร่วมตัดสินใจ เพื่อเป็นการยอมรับของหมู่คณะให้การบริหารงานเป็นไปในทางบวก อาจจะมีบ้างในความไม่เห็นด้วยในการประชุมหรือการทำงานแต่ครั้งแต่จำเป็นอย่างยั้งที่ผู้นำต้องเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ที่คนทั่วไปยอมรับได้ทางจิตวิทยา ดังที่ปรากฏในตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงรูปแบบพฤติกรรมของภาวะผู้นำที่สำคัญในการตัดสินใจกลุ่ม^๗

^๗รศ.ดร. รังสรรค์ ประเสริฐศรี, ภาวะผู้นำ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธีระฟิล์มและเซเท็กซ์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๒๘๖.

หน้าที่	วัตถุประสงค์เฉพาะ
-การกำหนดโครงสร้างของขั้นตอนการประชุม -การกระตุ้นการติดต่อสื่อสาร -การติดต่อสื่อสารที่ชัดเจน -บทสรุป -การทดสอบความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่	-เพื่อหาแนวทางและเพื่ออภิปราย -เพิ่มการแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน -เพิ่มความรู้ความเข้าใจ -ตรวจสอบเกี่ยวกับความเข้าใจและประเมินความก้าวหน้า -ตรวจสอบข้อตกลง
หน้าที่การบำรุงรักษากลุ่ม	วัตถุประสงค์เฉพาะ
-การควบคุมดูแล -ทำให้เกิดความเข้ากันได้ -ให้การสนับสนุน -การกำหนดมาตรฐาน -การวิเคราะห์กระบวนการ	-เพิ่มและให้ความเสมอภาคแก่ผู้ร่วมประชุม -ลดข้อขัดแย้งและแสดงไม่ตรีจิต -ปกป้องการรุกรานรวมทั้งลดข้อขัดแย้ง -ควบคุมพฤติกรรม -ค้นหาปัญหาและหาวิธีการแก้ไข

๓.๕ พฤติกรรมชอบสงสัยแต่ไม่หาคำตอบ

อีกสถานการณ์หนึ่งที่เป็นตัวบ่งชี้พฤติกรรมในปัจจุบัน เรื่องการตั้งข้อสงสัยของคนรุ่นใหม่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ที่ไม่สามารถหาคำตอบได้ทางวิทยาศาสตร์ไม่สามารถพิสูจน์ได้ คนรุ่นใหม่ตั้งคำถามกับพระพุทธศาสนาในเรื่องการทำบุญ การไม่มีบุญ บาป แต่การเดินจงกรม นั่งสมาธิ จะได้บุญจริงหรือไม่ พระสงฆ์เองหากมีความสงสัยในเรื่องเหล่านี้ หรือหากการให้คำตอบของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาไม่กระจ่าง ไม่สามารถชี้แจงเหตุผลได้ย่อมสร้างความแคลงใจให้กับตนเองและบุคคลที่มีความสงสัยในประเด็นดังกล่าว จากประเด็นนี้ก็เป็นอีกหนึ่งพฤติกรรมที่ต้องส่งผลต่อพระพุทธศาสนาอย่างแน่นอนในอนาคต ตัวอย่าง อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ เมื่อตอนอายุ ๕ ขวบยังพูดไม่ได้ด้วยซ้ำ เป็นออทิสติก นอนดูลอย เรียนหนังสือแล้วชอบถามปัญหาที่ครูตอบไม่ได้ ครูก็สรุปว่าเด็กคนนี้เป็นเด็กปัญญาอ่อน ให้นอนบ้านอยู่ที่บ้าน วันหนึ่งพ่อเดินผ่านมาแล้วโยนเข็มทิศให้ลูกชาย อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ เอาเข็มทิศมานั่งดูเข็มทิศหายป่วย และลุกขึ้นมาถามพ่อว่าทำไมเข็มมันชี้ไปทางทิศเหนือตลอดเวลา การตั้งคำถามจึงทำให้ อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ กลายเป็นอัจฉริยะบุคคลของโลก^๘ การตั้งคำถามของอัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ นั้นเป็นการตั้งคำถามในเชิงที่สร้างสรรค์จึงนำพาตัวเขาเองก้าวหน้าและประสบความสำเร็จได้ในที่สุด แต่ถ้าตรงกันข้ามคำถามนั้นเป็นคำถามที่มีแต่ภาพลบจะเกิดอะไรขึ้นกับตัวของเขาเอง เหมือนกันคนรุ่นใหม่มักจะมีคำถามที่ตั้งไว้ผิดๆเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาตั้งแต่แรก ไม่ว่าจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ล้วนเป็นเรื่องที่น่ากังวลอย่างยิ่ง

^๘ ว.วชิรเมธี, มองลึก นึกไกล ใจกว้าง, หน้า ๒๗.

นอกจากพฤติกรรมภายในอันเป็นตัวกิเลสแล้ว ยังอาจแบ่งพฤติกรรมตามช่องทางพฤติกรรมได้ดังนี้

๑. พฤติกรรมที่แสดงออกทางกาย

พฤติกรรมที่แสดงออกทางกายกรรม การแสดงออกที่เห็นได้ชัดเจนคือการแสดงออกทางกาย การแสดงออกทางกายนั้นมีทั้งด้านบวกและด้านลบ พฤติกรรมในด้านบวกที่แสดงออกมาแล้วเป็นผลดีกับผู้ที่แสดงออกนั้นดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ความกตัญญูต่อครูบาอาจารย์เป็นเรื่องที่เห็นได้ชัดเจน ขณะที่พุทธศาสนิกชนเริ่มที่แสวงหาความสุขทางใจ การเข้าไปหาครูบาอาจารย์เพื่อเรียนรู้การฝึกปฏิบัติทำจิตให้ถึงซึ่งความสุขนั้น ต้องมีผู้คอยชี้แนะแนวทางในการฝึกปฏิบัติเป็นการดีที่พุทธศาสนิกชนจะได้ทำความก้าวหน้าในทางธรรม จึงมีการแสดงถึงความเคารพต่อ พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ อย่างนอบน้อม การแสดงออกทางกายถือเป็นสิ่งแรกที่เราสามารถมองเห็นได้สัมผัสได้ แต่ไม่ได้มีการแสดงออกในด้านบวกเพียงอย่างเดียว ยังมีอีกด้านคือด้านลบที่เรามักจะพบเจอกันอยู่เสมอ ต้องยอมรับว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดกว้างและในปัจจุบันนั้นเด็กรุ่นใหม่ห่างเหินจากครอบครัว จากอดีตจะเป็นครอบครัวใหญ่แต่ปัจจุบันนั้นจะเป็นครอบครัวเดี่ยวความแตกต่างตรงจุดนี้ เป็นปัจจัยสำคัญของการแสดงออกที่มีผลทางอ้อมต่อพระพุทธศาสนา อดีตจะมีคนช่วยกันอบรมสั่งสอนมีความอบอุ่นเป็นครอบครัวใหญ่ แต่พอแยกมาเป็นครอบครัวเดี่ยวเวลาที่พ่อแม่จะมาอบรมสั่งสอนบุตรหลานของตนนั้นก็น้อยลงตามไปด้วย แม้แต่ผู้ปกครองเองยังไม่มีเวลาเข้าวัดทำบุญสักเท่าไรจึงเป็นเรื่องยาก ที่จะทำตัวให้เป็นตัวอย่าง การแสดงออกทางกายกรรมของพุทธศาสนิกชนยังมีสาเหตุที่มาจากสภาพการณ์ของพระสงฆ์สมัยใหม่ที่มองจากพระวินัยแล้วอาจมองได้หลายมุมมอง อาจแยกเป็น ๕ ประเภทดังต่อไปนี้

๑. พฤติกรรมที่พุทธศาสนิกชนทั่วไปยอมรับหรือไม่รังเกียจและไม่ผิดวินัยหรืออาจจะผิดวินัย
๒. พฤติกรรมทั่วไปที่พุทธศาสนิกชนไม่ยอมรับหรือไม่รังเกียจแต่ไม่ผิดหรืออาจจะผิดวินัย
๓. พฤติกรรมที่พุทธศาสนิกชนทั่วไปยอมรับหรือไม่รังเกียจแต่ผิดหรืออาจผิดวินัย
๔. พฤติกรรมที่พุทธศาสนิกชนทั่วไปยอมรับหรือไม่รังเกียจแต่ผิดหรืออาจผิดพระวินัย
๕. พฤติกรรมที่ยังไม่ชัดเจนว่าพุทธศาสนิกชนทั่วไปยอมรับหรือไม่และไม่แน่ชัดว่าผิดพระวินัยหรือไม่^๙

^๙ ศ.ดร.วัชร งามจิตระเจริญ, นานาสาระ, สภาพการณ์ของพระสงฆ์สมัยใหม่กับพระวินัย, (กรุงเทพมหานคร :บริษัท เอมี เอนเตอร์ไพรส์ จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๗๘.

จะด้วยความเคยชินที่เป็นกันมานานในสังคมไทยที่มองเรื่องเหล่านี้เป็นเพียงเรื่องเล็กน้อย การไม่ให้ความสนใจก็ยิ่งทำให้บุคคลห่างจากพระพุทธศาสนามากขึ้น มีความคิดที่ว่าเรื่องแบบนี้ไม่ยุ่งก็เปลืองตัวสู้ทำมาหากินดีกว่า

๒. พฤติกรรมทางวาจา

พฤติกรรมที่แสดงออกทางการพูด วจีกรรม วาทกรรมที่ถากถางกันในปัจจุบันเป็นสงครามสื่อที่สร้างความเสียหายให้กับสังคมด้วยรวมอย่างมากมาย การออกมาให้ข่าวหรือออกมาพูดต่อสาธารณชนของกลุ่มคนที่มีอำนาจสื่ออยู่ในมือ มีทั้งด้านบวกที่จะช่วยส่งเสริมให้สังคมเป็นสังคมที่น่าอยู่ขึ้นแต่มนุษย์เรายังคงมีความอยากที่ไม่สิ้นสุดมีเรื่องผลประโยชน์ของพวกเขาพองที่ไม่สามารถถดถาวรอาศัยกันได้ในแต่ละเรื่องจึงส่งผลกระทบต่อภาพรวมเป็นอย่างมาก การแสดงออกทางการพูดของบุคคลที่เป็นผู้นำจะทรงอิทธิพลเป็นอย่างมากในกลุ่มคนที่มีศรัทธาในตัวของผู้ นำ การปลุกกระดมทางความคิดเป็นเรื่องที่ดีแต่ต้องประกอบด้วยคุณธรรม จริยธรรม หากขาดสิ่งเหล่านี้แล้วย่อมนำผลเสียมาให้มากกว่าผลดี

๓. พฤติกรรมทางใจ

พฤติกรรมที่แสดงออกทางใจ มโนกรรม จุดเริ่มต้นของพฤติกรรมทางกาย ทางการพูด ล้วนแล้วแต่เกิดมาจากทางความคิดที่ตั้งไว้ การที่ตั้งความคิดไว้ในทางที่ถูกการกระทำที่แสดงออกมาก็จะเป็นไปในด้านที่ดีไม่ก่อความเสียหายให้ใคร การเป็นผู้นำต้องใช้ความคิดและวางแผนงานเพื่อนำพาองค์กรให้ไปรอด ความเข้าใจในเรื่องการบริหารถือเป็นเรื่องที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการบริการตนเอง บริหารเวลา บริหารคน ล้วนแล้วแต่เป็นทักษะที่ต้องฝึกฝน และใช้เวลา การตั้งความคิดที่ไร้ซึ่งอคติ ๔ ที่ประกอบด้วย ลำเอียง เพราะชอบ , ลำเอียงเพราะชัง , ลำเอียงเพราะหลง , ลำเอียงเพราะกลัว^{๑๐} หากเข้าใจในเรื่องเหล่านี้แล้วย่อมนำพาองค์กรให้อยู่รอด

พฤติกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวมานั้น พระพุทธเจ้าทรงเปรียบเทียบกับคนเลี้ยงโคซึ่งมีพฤติกรรม ๑๑ ประการ เป็นพฤติกรรมฝ่ายไม่ดี แสดงถึงการขาดภาวะผู้นำ ทำให้ไม่สามารถนำพาหมู่คณะดำเนินไปสู่ความเจริญงอกงามได้ ดังที่ตรัสว่า

“ภิกษุทั้งหลาย นายโคบาลประกอบด้วยองค์ ๑๑ ประการ เป็นผู้ไม่สามารถจะเลี้ยงฝูงโคให้เจริญ ให้เพิ่มขึ้นได้ องค์ ๑๑ ประการอะไรบ้าง คือ นายโคบาลในโลกนี้ ๑) ไม่รู้รูปโค ๒) ไม่ฉลาดในลักษณะโค ๓) ไม่กำจัดไขขาง ๔) ไม่ปกปิดแผล ๕) ไม่สูมไฟ ๖) ไม่รู้ทำน้ำ ๗) ไม่รู้ว่าโคดื่มน้ำแล้ว ๘) ไม่รู้ทาง ๙) ไม่ฉลาดในที่หากิน ๑๐) ไม่รีดนมให้เหลือ ๑๑) ไม่บูชาโคผู้ทั้งหลายที่เป็นพ่อโค เป็นจำฝูง

^{๑๐} วิ.ป. (ไทย) ๘/๓๒๔/๔๖๐.

ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง นายโคบาลประกอบด้วยองค์ ๑๑ ประการนี้แล ไม่เป็นผู้สามารถจะเลี้ยงฝูงโคให้เจริญให้เพิ่มขึ้นได้”^{๑๑} วิธีแก้ปัญหาวฤทธิกรรมเหล่านี้จะได้เสนอรายละเอียดต่อไป

๔. ประเภทของภาวะผู้นำ

ประเภทของภาวะผู้นำ ที่มีความหลากหลายและที่มาส่งผลในทางปฏิบัตินั้นย่อมมีความแตกต่างกันไปไม่อาจที่จะคาดหวังได้ว่าผลงานจะออกมาตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงเพราะ การที่จะก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำล้วนต้องผ่านประสบการณ์ที่ต่างกัน ความคิดพรรณษะคติก็ย่อมแตกต่างกันไปด้วย ชาลนุชย อาจินสมาจาร ได้กล่าวถึงการแยกประเภทของภาวะผู้นำไว้ดังนี้

๑. ภาวะผู้นำตามลักษณะ เป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติที่โดดเด่น บางคนอาจจะเป็นผู้นำโดยธรรมชาติซึ่งมีลักษณะบางอย่างที่คนอื่นไม่มี แต่เพียงแค่ลักษณะอย่างเดียวยังไม่เพียงพอที่จะเป็นผู้นำได้ต้องมีทักษะควบคู่กันไปด้วยจึงจะเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ เพราะทักษะต้องอาศัยการฝึกฝนจึงจะเกิดขึ้นได้
๒. ภาวะผู้นำเชิงอำนาจและอิทธิพล ทฤษฎีอำนาจและอิทธิพลอธิบายความมีประสิทธิภาพภาวะผู้นำในรูปแบบของปริมาณและประเภทของอำนาจที่ผู้นำมีและวิธีที่เขาใช้อำนาจ ซึ่งภาวะผู้นำเชิงอำนาจ มีความสำคัญไม่เพียงแต่สร้างอิทธิพลต่อผู้ใต้บังคับบัญชาเท่านั้น หลายครั้งที่อำนาจของบุคคลขึ้นอยู่กับระดับที่บุคคลถูกบุคคลถูกมองจากผู้อื่น ซึ่งมีแหล่งและประเภทของอำนาจมากมาย
๓. ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม สันนิษฐานว่ามีรูปแบบที่เด่นชัดที่ผู้นำมีประสิทธิผลใช้อย่างสม่ำเสมอคือรูปแบบเผด็จการ และประชาธิปไตย
๔. ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ ผู้นำดังกล่าวมาจากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น อยู่กับสถานการณ์ที่ผู้นำกำลังปฏิบัติ ผู้นำสามารถเปลี่ยนแปลงรูปแบบของเขาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่ม
๕. ภาวะผู้นำตามประเพณี เป็นภาวะผู้นำตามวัฒนธรรมและสัญลักษณ์ การเข้าใจวัฒนธรรมองค์การเป็นสิ่งสำคัญต่อประสิทธิผลของภาวะผู้นำตามประเพณี
๖. ภาวะผู้นำแบบความนิยม กล่าวคือ ภาวะผู้นำในลักษณะนี้จะถูกมอบให้ผู้ที่ไม่สมควรได้รับจริงๆ การตัดสินใจว่าใครควรนำภายในองค์การอาจจะสมเหตุสมผล

^{๑๑} ม.ม.อ. (ไทย) ๑๒ / ๓๕๒ / ๓๘๗.

๗. ภาวะผู้นำในลักษณะรวม เป็นการรวมพลังของภาวะผู้นำทั้งสี่ประเภทได้แก่ เผด็จการ ประชาธิปไตยการเมือง และประเพณี ปัญหาหรือการแก้ปัญหาไม่ได้จำกัดอยู่ที่ประเภทใด ประเภทหนึ่ง ผู้นำที่สามารถใช้รูปแบบในเชิงบวกจะประสบความสำเร็จในขณะที่คนอื่น ล้มเหลว^{๑๒}

ในลักษณะของภาวะผู้นำแต่ละรูปแบบที่ชาญชัย อาจินสมาจาร ได้ยกมานั้นล้วนมีความสำคัญที่จำเป็นต่อ อาจจะต้องเลือกใช้ตามสถานการณ์หรือความเหมาะสมเนื่องจากไม่มีความตายตัวและแต่ วัฒนธรรมขององค์กรนั้น ที่นี้ย้อนไปดูว่าภาวะผู้นำลักษณะใดที่จะนำพาองค์กรพระพุทธศาสนาไปได้รอด ในสถานการณ์ที่เป็นอยู่ ความยั่งยืนจะเกิดขึ้นกับพระพุทธศาสนาต้องเรียนรู้เรื่องอะไรบ้าง ถึงจะผ่านพ้น วิกฤตนี้ไปได้ การต่อสู้กับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมไทยที่ต้องการจะทำลายพระพุทธศาสนาเปลี่ยน รูปแบบการต่อสู้เปลี่ยนยุทธวิธี ปฏิบัติการต่อสภาพความเป็นจริง เวลาคนเราเผชิญกับความจริงแล้วไม่ ยอมรับความเป็นจริงที่กำลังเผชิญอยู่ เรามักจะหาจุดรวมที่จะแก้ปัญหาร่วมกันได้แต่หากผู้นำต้องเผชิญกับ ความเป็นจริงแต่ไม่ยอมรับความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ย่อมก่อให้เกิดผลเสียต่อตัวผู้นำเองเพราะจะทำให้ ประสิทธิภาพในการทำงานลดลงและจะเอาอารมณ์ที่เดือดดาลมาลงกับผู้ใต้บังคับบัญชา ย่อมทำให้ความ ศรัทธาในตัวผู้นำนั้นลดลง การยอมรับความช่วยเหลือ การรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นย่อมสร้างทางเลือก ในการตัดสินใจที่ดีกว่า^{๑๓}

๕. มหาโคपालสูตรกับภาวะผู้นำ

ในมหาโคपालสูตร นอกจากจะแสดงถึงภาวะผู้นำที่ล้มเหลวดังกล่าวมาแล้ว พระพุทธเจ้าได้ ทรงแสดงภาวะผู้นำที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งตรงกันข้ามกับภาวะผู้นำที่ล้มเหลว สรุปความได้ดังนี้

๑. รู้รูปโค ผู้นำต้องรู้จักและเข้าใจผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาในฐานะสมาชิกขององค์กร ความรู้นี้นอกจากจะสร้างความสนิทกันแล้ว ยังก่อให้เกิดมิตรไมตรีต่อกัน เข้าใจความต้องการประวัติพื้นเพ ของสมาชิก หากไม่มีความรู้ในด้านนี้ย่อมเสียประโยชน์ หากขาดมิตรไมตรีที่ดีต่อกันย่อมส่งผลต่อองค์กร

๒. ฉลาดในลักษณะโค เมื่อผู้นำรู้จักตัวบุคคล ก็จะสามารถพิจารณาจัดสรรตำแหน่งงานต่างๆ ให้เหมาะสมกับบุคคล การรู้ว่าใครทำอะไรได้บ้างทำให้ลดการเสียเวลาในการทดลองงานหลายตำแหน่งซึ่ง ทำให้สูญเสียทรัพยากรขององค์กร

^{๑๒} ดร.ชาญชัย อาจินสมาจาร, ภาวะผู้นำในองค์กร, (กรุงเทพมหานคร: มปป, มปป), หน้า ๒.

^{๑๓} เรืองศักดิ์ ปานเจริญ, รู้เขารู้เรา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐๐.

๓. กำจัดไขขาง ผู้นำสามารถแสดงศักยภาพของตนได้ จากการแก้ปัญหาข้อบกพร่องต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นพื้นฐานต่อความเชื่อถือในอำนาจ หากตัวผู้นำไม่รู้แม้วิธีการจัดการกับปัญหาผลเสียก็จะตกกับตนเองและองค์กร ความศรัทธาในตัวผู้นำเองก็จะถูกทำลาย

๔. ปกปิดแผล ผู้นำจะต้องมีความระมัดระวัง สำรวจตรวจตรามิให้เกิดความเสียหายอันเป็นการทำลายชื่อเสียงของสมาชิกในสังคม ป้องกันมิให้ปรากฏออกมาภายนอก หากไม่ให้ความสำคัญในข้อนี้ย่อมตกเป็นรองคู่แข่ง นำความเสื่อมเสียมาสู่องค์กร

๕. สุมไฟ ผู้นำจะสามารถชี้แนะผู้อื่นได้อย่างถูกต้องในแง่การนิเทศงานแก่สมาชิกต้องอาศัยประสบการณ์และภาวะผู้นำ การถ่ายทอดประสบการณ์ถือเป็นเรื่องที่มีประโยชน์กับคนรุ่นหลัง การนำความผิดพลาด มาแนะนำสั่งสอนย่อมเกิดประโยชน์กับองค์กร แต่หากหวังประสบการณ์ไม่ยอมถ่ายทอดและให้สมาชิกเดินหน้าลองผิดลองถูกย่อมนำความสูญเสียในเรื่องของเวลา และทรัพยากร ซึ่งไม่คุ้มค่า

๖. รู้ทำน้ำ ผู้นำก็ต้องรู้จักแสวงหาความรู้ รู้จักจัดความคิดในการทำงาน มีคณะที่ดี หากไม่สร้างสิ่งเหล่านี้ให้เกิดขึ้นและตัวผู้นำเองจะต้องแบกรับความสูญเสียที่จะตามมา และเกิดความเครียดกดดันตนเอง จึงส่งผลให้งานที่ทำนั้นไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

๗. รู้ว่าโคตีมน้ำแล้ว ผู้นำต้องรู้จักการพัฒนากระบวนการพัฒนาให้โอกาสแก่ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของสมาชิก ด้วยการอบรม เพิ่มพูนความรู้ ฝึกฝนทักษะด้านต่างๆ ในสภาพปัจจุบันตัวของพระสงฆ์ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาได้ผ่านกระบวนการเหล่านี้มากน้อยเพียงไร หากตัวผู้นำเพิกเฉยสิ่งที่เรากังวลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาว่าจะสูญสิ้นไปต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน

๘. รู้ทาง ผู้นำต้องรู้แนวทางการบริหารจัดการ ขณะเดียวกัน จะต้องรู้จักจุดร่วมของชีวิตมนุษย์ โดยนำพาสมาชิกไปสู่เป้าหมายร่วมกัน หากตัวผู้นำเองไม่มีวิสัยทัศน์ ขาดเป้าหมายย่อมนำพาสมาชิกไปสู่ความวิบัติและล่มสลายในที่สุด

๙. ฉลาดในที่หากิน ผู้นำจะต้องสามารถประเมินศักยภาพของกลุ่ม ด้วยการกำหนดเป้าหมาย วางแผนการทำงานและแนวทางปฏิบัติจนกว่าจะบรรลุวัตถุประสงค์ แต่หากขาดในข้อนี้ก็เหมือนการนำพากลับเดินไปโดยไร้ทิศทางไม่อาจจะต่อกรกับคู่แข่งที่มีการพัฒนาในด้านนี้อย่างต่อเนื่อง

๑๐. รัตนมให้เหลือ ผู้นำต้องเป็นผู้ที่คำนึงถึงประโยชน์ของสมาชิก รู้จักประสานประโยชน์ ดำเนินกิจกรรมของกลุ่มด้วยความพอเหมาะพอดี รักษาความสมดุลระหว่างการให้และการรับ หากการประสานประโยชน์เป็นไปในทางใดทางหนึ่งมากเกินไปไม่เกิดความพอดี ให้กิเลส หรือมานะ ความรัก ความชอบไม่ชอบมาครอบงำเท่ากับผู้นำนั้นกำลังทำลายองค์กรของตนเอง ไม่เหลือแม้แต่ความศรัทธาที่ผู้อื่นมีต่อตนเอง

๑๑. บุชาโคผู้ทั้งหลายที่เป็นพ่อโคเป็นจำฝูงด้วยการบูชาอย่างยิ่ง ผู้นำสามารถเสริมภาวะของตนเองให้เด่นชัด ด้วยการรู้จักให้บำเหน็จรางวัลแก่ผู้ทำงานดี มีคุณธรรม อันเป็นการสร้างเสริมความเชื่อถือ ผู้นำเป็นกำลังใจในการทำกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่ม ในความเป็นจริงคนเราต้องการความเคารพนับถือการยอมรับการที่ผู้ใต้บังคับบัญชาเห็นลูกน้องทำงานอย่างตั้งอกตั้งใจ แต่กลับเพิกเฉยไม่สนใจ ไม่แม้แต่ที่จะให้กำลังใจ พฤติกรรมในลักษณะนี้ย่อมไม่สามารถซื้อใจและรักษาบุคลากรที่มีความสามารถไว้ได้^{๑๔}

ความสำเร็จของผู้นำทางการบริหาร หมายถึง อำนาจหน้าที่เท่ากับความรับผิดชอบ กล่าวคือ ผู้บริหารที่ใช้อำนาจหน้าที่ในการสั่งการ หรือการมอบหมายงานไปเพียงโดยอ้อมต้องรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นเท่าๆ กับอำนาจหน้าที่ของตนรับผิดชอบในความสำเร็จและความล้มเหลวที่เกิดขึ้น โดยจะไม่สามารถโยนความรับผิดชอบไปให้ผู้อื่นไม่ได้ อำนาจเฉพาะบุคคลเป็นอำนาจที่ช่วยเสริมให้เกิดการยอมรับในตัวผู้นำ อำนาจดังกล่าวประกอบด้วย อำนาจในการให้รางวัล , อำนาจบังคับ , อำนาจอ้างอิง , อำนาจตามกฎหมาย , อำนาจจากความเชี่ยวชาญ^{๑๕} การใช้ประโยชน์จากลักษณะอำนาจต่างๆ ในทางที่ชอบจะเป็นแรงช่วยเสริมให้การทำงานบำรุงพระพุทธศาสนา และเป็นเกาะป้องกันผู้ใต้บังคับบัญชาในระดับต่างๆ ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันกดดันให้ต้องมีการปฏิรูปพระพุทธศาสนา แต่ยังคงต้องรักษาหลักธรรมวินัยไว้ให้คงเดิมไม่มีการเพิ่มเติม อย่างที่เราท่านเข้าใจกันว่าพระพุทธศาสนาไม่ได้เสื่อม แต่เป็นมนุษย์ที่เริ่มเสื่อมไปจากพระพุทธศาสนา

๖. ความท้าทายต่อสถานการณ์พระพุทธศาสนาถูกคุกคามในปัจจุบัน

ความอยู่รอดของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ณ เวลานี้ถูกท้าทายจากความเปลี่ยนแปลงที่เข้ามา ด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ไม่เหมือนสมัยพุทธกาลที่การเข้าถึงการศึกษาถูกจำกัดไว้เฉพาะกลุ่มคนบางกลุ่มเท่านั้นในยุคปัจจุบันการศึกษาหาความรู้ทุกคนสามารถเข้าถึงได้โดยง่าย เพียงแค่ให้ความสนใจใฝ่ที่จะศึกษาเล่าเรียน หนังสือตำราก็มีให้ค้นคว้าอย่างมากมาย นักคิดนักเขียนสามารถที่จะแสดงทรรศนะในมุมมองต่างๆ ที่ตนเองมีข้อมูลและพื้นฐานความรู้ ความเปลี่ยนแปลงในจุดนี้ทำให้ผู้นำทางพระพุทธศาสนาจำเป็นต้องมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในทุกๆ ด้าน หากเรามองย้อนไปในอดีตที่ผ่านมาของ

^{๑๔}คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **พระพุทธศาสนากับสังคมสงเคราะห์**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๑๘๖-๑๘๗.

^{๑๕}ร.ศ.ดร.เนตรพัฒนา ยาวีราช, **ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ทริปเพิ้ล กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๖๘.

พระพุทธศาสนาในประเทศไทยจะค่อยๆมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องร่วมกับเครือข่ายในหลายด้าน ดังนี้

๑. สถาบันพระมหากษัตริย์ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาสถาบันพระมหากษัตริย์ได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง ให้ความสำคัญกับการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา ตั้งแต่อดีตมาสถาบันพระมหากษัตริย์และพระพุทธศาสนาได้ก่อร่างสร้างเมืองร่วมกันมาเพราะในอดีตพระสงฆ์จะมีบทบาทอย่างมากในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณ ในสมัยอดีตบ้านเมืองยังไม่สงบสุขมีแต่สงคราม และในวัดก็คือที่ศึกษาเล่าเรียนสรรพศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการรบ การสงคราม การรักษาตำรายาต่างๆ ศาสตร์การเมืองการปกครอง แม้แต่การครองตน พระสงฆ์ล้วนเป็นผู้รอบรู้ในศาสตร์เหล่านี้เป็นอย่างดี การออกรบแต่ละครั้งเรื่องขวัญกำลังใจถือเป็นเรื่องที่สำคัญ ไม่พ้นที่พระสงฆ์นั้นต้องมีกุศโลบายปลุกขวัญและกำลังใจให้เหล่าทหาร แม้ในยามบ้านเมืองสงบจากศึกสงคราม พระพุทธศาสนายังคงมีความสำคัญในการประสานให้บ้านเมืองอยู่ร่มเย็นเป็นสุข พระมหากษัตริย์หลายพระองค์ทรงมีความศรัทธาอย่างยิ่งในพระพุทธศาสนามีหลักฐานหลายอย่างที่หลงเหลือจนถึงปัจจุบันอย่างเช่น การสร้างวัดต่างๆ หรือแม้แต่สร้างตำราคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาถวายไว้เป็นพุทธบูชา แม้แต่พระเจ้าตากสินมหาราชพระองค์ทรงได้แต่งกลอนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาไว้เพื่อเตือนใจคนรุ่นหลังไว้ว่า “อันตัวพ่อ ชื่อว่า พระยาตาก ทนทุกข์ยากกู้ชาติ พระศาสนา ถวายแผ่นดินให้เป็นพุทธบูชา แต่ศาสนา สมณะ พระพุทธโคดม ให้นิยงคงถ้วนห้าพันปี สมณะพราหมณ์ชี ปฏิบัติให้พอสม เจริญสมณะ วิปัสสนา พ่อชื่นชม ถวายบังคม รอยบาท พระศาสดา คิดถึงพ่อ พ่ออยู่คู่กับเจ้า ชาติของเรา คงอยู่ คู่พระศาสนา พุทธศาสนา อยู่ยง คู่องค์ชัตรา พระศาสดาฝากไว้ ให้คู่กัน” กลอนบทนี้เป็นตัวอย่างการยืนยันได้เป็นอย่างดีว่าสถาบันพระมหากษัตริย์กับพระพุทธศาสนานั้นอยู่คู่กันกับชาติไทยมาตลอดระยะเวลา อีกทั้งด้านการศึกษาเล่าเรียนของพระภิกษุสามเณร ในด้านหลักธรรมคำสอน มีการตั้งสถาบันการศึกษาทางพระพุทธศาสนาขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ และทรงพระราชทานชื่อสถาบันนั้นว่า มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีการเปิดสอนศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาต่อเนื่องมาถึงปัจจุบันผลิตบัณฑิตที่สร้างคุณประโยชน์ให้ประเทศชาติหลายท่าน เนื่องจากสถาบันพระมหากษัตริย์ให้ความดูแลเอาใจใส่ไม่เคยทอดทิ้งพระพุทธศาสนาจนถึงปัจจุบัน

๒. ด้านการเมือง การเมืองนั้นเป็นเรื่องของผลประโยชน์ของพวกพ้องมีการแบ่งข้างแบ่งฝ่ายอย่างชัดเจนเมื่อการเมืองเข้ามาข้องเกี่ยวกับกิจการสงฆ์ทำให้มีการประสานประโยชน์กันทั้งในทางที่ดีและทางที่ไม่ดี สาเหตุที่การเมืองต้องเอาเรื่องศาสนามาเป็นประเด็นเนื่องจากว่าพระพุทธศาสนาเป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณที่อยู่ควบคู่กับคนไทยมาเป็นเวลาช้านาน การที่นักการเมืองเข้าไปมีบทบาทในวัดได้ถือว่าเป็นความสำเร็จก้าวแรกที่จะได้ครอบครองฐานเสียงหรือผู้สนับสนุนในเขตพื้นที่นั้นๆ ยิ่งถ้าสามารถซื้อใจ

เจ้าอาวาส หรือพระผู้ใหญ่ในพื้นที่ไว้ได้การเข้าไปประสานประโยชน์นั้นก็ยิ่งทำได้ง่ายขึ้น เพราะตนมีกระบอกเสียงอยู่ในพื้นที่ มองกลับกันไม่ใช่แค่พนักงานเมืองเท่านั้นที่ได้ประโยชน์แต่กับทางพระพุทธศาสนาก็ได้ประโยชน์ไปด้วย แต่ขึ้นอยู่กับการประสานประโยชน์นั้นว่าจะไปในทิศทางใด ในประเด็นนี้ยังคงยืนยันเช่นเดิมว่าการเมืองคือการประสานประโยชน์ไม่มีมิตรแท้ศัตรูถาวร การที่พระพุทธศาสนาจะหวังพึ่งพนักงานเมืองซึ่งเป็นตัวบุคคลนั้นเป็นเรื่องที่อาจจะสร้างความลำบากไม่น้อย เพราะพนักงานเมืองนั้นมาจากพรรคการเมืองนโยบายของพรรคจะต้องเอื้อและเลี้ยงตัวเองได้ การเข้ามาหาประโยชน์ทางพระพุทธศาสนาในที่ที่เราเห็นกันได้บ่อยๆก็คือ การให้ก่อน หรือสัญญาว่าจะให้หากได้รับการเลือกตั้ง และศาสนสถานทางพระพุทธศาสนาต้องการปัจจัยในการก่อสร้างเป็นจำนวนมาก และนี่ก็เป็นช่องทางหนึ่งของการเข้ามาของกลุ่มการเมือง และคนไทยก็เห็นไม่ใช่เรื่องแปลกเพราะตนเองก็ได้รับประโยชน์แต่บุคคลที่เป็นผู้นำทางด้านพระพุทธศาสนาในพื้นที่จะมีท่าทีต่อเหตุการณ์และรับมืออย่างไรในเมื่อไม่สามารถขัดต่อกระแสของชุมชนที่บางครั้งเห็นด้วยกับเรื่องแบบนี้ เพราะพระพุทธศาสนาในไทยก็ต้องพึ่งพุทธศาสนิกชนในการขับเคลื่อน

๓. ด้านเศรษฐกิจ ปัญหาด้านเศรษฐกิจเมื่อเกิดขึ้นย่อมส่งผลกระทบต่อไปยังกลุ่มชนทุกชั้น การรับมือกับปัญหาด้านเศรษฐกิจในพระพุทธศาสนา นั้น หากเริ่มตั้งแต่ตัวผู้นำจะเป็นการตืออย่างยิ่งการปฏิบัติเป็นตัวอย่าง การให้ความสำคัญกับการใช้ชีวิตอย่างสมถะความพอดีพอประมาณเดินตามทางสายกลางตามคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การปฏิบัติเช่นนี้ไม่ได้ส่งผลเฉพาะแค่ผู้ได้บังคับบัญชาของตนเองเท่านั้นยังมีพุทธศาสนิกชนที่เห็นวัตรปฏิบัติและจะเกิดความเลื่อมใส ที่เลื่อมใสอยู่แล้วยังยิ่งเลื่อมใสยิ่งขึ้นไป การรับรู้สภาพปัญหาตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้นแน่นอนว่าหากเศรษฐกิจไม่ดีย่อมส่งผลต่อความเป็นอยู่กับพระสงฆ์บ้างไม่มากก็น้อย การกระตุ้นเตือนให้ตระหนักถึงความมกน้อยสันโดษคือวิธีหนึ่งที่จะช่วยทั้งตัวพระสงฆ์เองและพุทธศาสนิกชน

๔. การปกครอง ในที่นี้จะแบ่งออกเป็นสองลักษณะคือการปกครองภายในของคณะสงฆ์เอง และการปกครองของรัฐที่มีผลต่อพระพุทธศาสนา เริ่มจากการปกครองของคณะสงฆ์ในอดีตตามพระธรรมวินัยได้ระบุไว้ว่าให้นับถือกันตามพรรษา ที่คนเข้ามาบวชก่อนถือว่าเป็นผู้ที่มีพรรษาแก่กว่าเพราะเข้ามาเรียนรู้เกี่ยวกับพระธรรมวินัยก่อนย่อมมีความเข้าใจมากกว่าผู้ที่กำลังบวชใหม่ แม้ผู้บวชใหม่นั้นจะผ่านทางโลกเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในทางโลกเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับ มีตำแหน่งยศศักดิ์ใหญ่โตเพียงไรก็ตาม เมื่อเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาแล้วนั้นถือว่าได้สละแล้วกับเรื่องทุกอย่างทางโลก เริ่มต้นทางธรรมแต่ยังมีผู้คนอีกมากมายที่ไม่เข้าใจในเรื่องนี้ยังเอาสิ่งต่างๆทางโลกเข้ามาใช้กับพระพุทธศาสนา เหมือนกับที่ตนเองเคยชินเป็นหน้าที่ของผู้นำทางสงฆ์ในแต่ละที่จะต้องทำความเข้าใจ กลับมาดูด้านดีของการปกครองของคณะสงฆ์ในปัจจุบันการที่มีชั้นยศ มีตำแหน่งให้พระสงฆ์ถือเป็นเรื่องที่ดีในการให้กำลังใจในการเผยแผ่

พระพุทธานุภาพการแต่งตั้งนั้นได้มาด้วยความเป็นธรรม ไม่มีนอกไม่มีใน ไม่มีการซื้อตำแหน่งถ้าเป็นเช่นนั้นก็ไม่ต่างอะไรกับฆราวาส มองอีกด้านหนึ่งหากการได้มาซึ่งตำแหน่งทางสงฆ์หากไปอยู่กับผู้ที่มีมานะ ทิฐิ ซึ่งตำแหน่งที่ได้มานั้นจะมีอำนาจควบคุมกันเข้ามาด้วยการรู้จักใช้อำนาจในการบริหารปกครองย่อมนำผลดีให้เกิดกับพระพุทธานุภาพ แต่ยังมีพระสงฆ์จำนวนไม่น้อยที่ลืมนึกถึงความไม่แน่นอนในโลกธรรม ๘ ประการ คือ ได้ลาภ เสื่อมลาภ , ได้ยศ เสื่อมยศ , สรรเสริญ นินทา , ความสุข ความทุกข์ เกิดความหลงในสิ่งเหล่านี้จึงทำให้ตนเองนั้นเกิดความเสื่อม

การปกครองของรัฐที่มีผลต่อพระพุทธานุภาพ มีความพยายามจากภาครัฐที่จะเข้ามาจัดการระบบการปกครองของสงฆ์ ผ่านกระบวนการทางด้านกฎหมายสาเหตุหนึ่งมาจากความเสื่อมเสียที่สงฆ์บางรูป เป็นผู้กระทำ ยิ่งในยุคปัจจุบันนี้เป็นสังคมของสื่อและข่าวสารที่รวดเร็ว มีประเด็นมากมายที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ทำให้พระสงฆ์ต้องตกเป็นจำเลยของสังคม มีคำถามตามมาอย่างมากมายว่าแล้วถ้าพระสงฆ์ทำผิดจะยังคงใช้พระวินัยในการตัดสินได้อยู่หรือไม่ในปัจจุบัน จากประเด็นนี้จึงมีการพยายามผลักดันพระสงฆ์ที่ทำผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของรัฐ แต่ก็มีอีกประเด็นหนึ่งถ้าหากพระสงฆ์ที่กระทำความผิดนั้นผิดจริงก็ไม่มีปัญหาอะไร แต่หากพระสงฆ์รูปนั้นไม่ผิดจะมีมาตรการเยียวยาอย่างไรต่อเพราะการที่จะนำพระเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของรัฐได้ต้องให้สงฆ์นั้นเสียก่อน ประเด็นนี้จึงเป็นปัญหาอย่างยิ่งเท่าที่ผ่านมา กฎหมายก็ไม่มีมาตรการอะไรรองรับนอกเสียจากไม่ผิดก็ให้กลับไปบวชใหม่แต่ทางสงฆ์นั้นถือเป็นการเริ่มต้นใหม่ นับพรรษาใหม่ ซึ่งหากมองตามนี้จะขาดความชอบธรรมกับพระสงฆ์รูปนั้นทันที

๕.ด้านสังคม ในสังคมประกอบด้วยหลายบริบท หลายอาชีพ หลายความคิด หลายวัฒนธรรม ประเพณี ความหลากหลายในตรงนี้เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะมองข้ามไม่ได้เพราะสถาบันสงฆ์เองก็ตั้งอยู่ในสังคม ต้องมีการพึ่งพาอาศัยกัน ผู้นำทางพระพุทธานุภาพเองต้องรู้บริบทในข้อนี้การที่ไม่รู้อะไรเลยเกี่ยวกับสังคม ถือว่าเป็นความผิดพลาดอย่างยิ่ง หากสถาบันสงฆ์ไม่ตั้งอยู่ในชุมชนไม่พึ่งพาชุมชนก็ไม่มีปัญหาอะไร แต่ความจริงแล้วยากที่จะเป็นเช่นนั้น การรู้เขารู้เราย่อมทำให้ได้เปรียบในการบริหารจัดการ การเข้าถึงบุคคลทุกชนชั้นในสังคมได้ย่อมเป็นการที่ดีกว่า เพราะการได้มวลชนมาสนับสนุนงานด้านพระพุทธานุภาพถือมีความจำเป็นอย่างยิ่งเรื่องบางอย่างพระสงฆ์ก็ไม่อาจจะกระทำได้นี้เนื่องด้วยติดในเรื่องของข้อวินัย การอาศัยเครือข่ายในสังคมชุมชนย่อมมีประโยชน์ แต่การประสานประโยชน์กับสังคมตัวผู้นำต้องเข้าใจ และทำให้เกิดความสมดุลเป็นกลางมากที่สุด ไม่เอนเอียงให้ความชัดเจนโปร่งใส เพียงเท่านี้การที่จะได้มวลชนมากก็เป็นเรื่องที่ไม่ยาก

ภาวะผู้นำกับความเชื่อเดิมในท้องถิ่น ความเชื่อเดิมของคนในพื้นที่ถือเป็นอีกความท้าทายของผู้นำทางด้านพระพุทธานุภาพทุกระดับชั้น ความเชื่อถูกฝังลึกภายในจิตใจของคนในท้องถิ่นผ่านการสั่งสม

มาเป็นเวลาช้านานซึ่งการที่จะเข้าไปเปลี่ยนความเชื่อเหล่านั้นถือเป็นความท้าทายที่ต้องมีผู้นำวิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถ การจะเข้าไปเปลี่ยนความเชื่อในลักษณะนี้ต้องหาความลงตัวในหลายด้านประกอบเข้าด้วยกัน เช่นการศึกษาของคนๆนั้น การรับรู้ความสนใจ โดยทั่วไปแล้วหากไม่มีผลประโยชน์ร่วมกันก็ยากที่จะเข้าถึงได้ การเจรจากับผู้นำท้องถิ่นที่เป็นผู้นำด้วยธรรมชาติ และเป็นคนที่มื่อทธิพลต่อความคิด และการตัดสินใจของคนในชุมชนนั้น ต้องอาศัยทักษะและประสบการณ์ในการเจรจา หากไม่สามารถที่จะโน้มน้าวระบบความคิดเดิมที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษก็ยากที่จะเผยแพร่พระพุทธศาสนาในชุมชนนั้นๆ ความอดทนอดกลั้นที่ผู้นำทางพระพุทธศาสนามี และภาวะทางอารมณ์จะอยู่ในระดับไหนนั้นก็ไม่สามารถที่จะอธิบายได้ ธรรมดาการยั่ว การขัดขวางนั้นย่อมมีเกิดขึ้นอย่างแน่นอนเนื่องจากการเข้าไปของกลุ่มผู้นำอาจไปทำลายผลประโยชน์ของกลุ่มบางกลุ่มในพื้นที่ การที่เขากลัวที่จะสูญเสียอำนาจ เสียศรัทธา จึงต้องทำทุกวิถีทางในการขัดขวาง การนำวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติของผู้นำ ผู้นำต้องเป็นโฆษกในการประชาสัมพันธ์ วิสัยทัศน์ที่ดี มีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพทั้งภายในองค์กรและนอกองค์กร ตลอดจนไปถึงการสร้างเครือข่ายทั้งในและนอกองค์กรให้เกิดการยอมรับในวิสัยทัศน์ใหม่ที่ผู้นำเองเป็นคนนำเสนอ จนถึงเป็นบุคคลที่สะท้อนให้เห็นถึงวิสัยทัศน์การนำวิสัยทัศน์นั้นไปสู่ภาคปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ทำหน้าที่เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงวิสัยทัศน์ด้วยการคิดในเชิงกลยุทธ์ สร้างบรรยากาศใหม่ๆในที่ทำงาน เพื่อลดความตึงเครียดต่างๆที่จะเกิดขึ้น^{๑๖}

ความอดทนอดกลั้น ถือว่าเป็นคุณสมบัติของผู้นำการถูกกระทบกระทั่งทาง กาย วาจา ใจ ย่อมส่งผลทำให้งานเผยแผ่หยุดชะงักลง สภาพจิตใจที่เข้มแข็งรับมือได้กับสถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นย่อมเป็นการสร้างบารมีให้กับตัวเองไปในตัว แต่ตามที่เป็นข่าวตามสื่อต่างๆทุกวันนี้คุณสมบัติในข้อนี้ของผู้นำจะหดหายไป จะกลายเป็นคนที่ขาดความอดทน บันดาลโทสะง่ายขึ้น ซึ่งวัตรปฏิบัติในลักษณะเกิดขึ้นบ่อยจนค่อยตัวทำให้บุคคลที่อยู่ใกล้เกิดความเสื่อมศรัทธาได้ เนื่องจากการที่ขาดคุณสมบัติในข้อนี้ไปทำให้ผู้นำสงฆ์ไม่ว่าจะเป็นระดับไหนไม่ต่างจากบุคคลทั่วไปที่ไม่มีการฝึกฝนในเรื่องการควบคุมจิตใจ การพัฒนาจิตใจและภาวะอารมณ์เป็นเรื่องเฉพาะบุคคลที่ผ่านประสบการณ์มา หากพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณ เทียบพร้าสอนผู้อื่นไม่เป็นแบบอย่างที่ดีแล้วก็คงจะรับมือกับภัยที่มาจากภายนอกได้ยาก การสู้กับภัยภายในตนเองยังไม่อาจจะทำได้เพราะนั้นการฝึกฝนการละความโกรธ มีน้ำอดน้ำทนจึงเป็นสมบัติที่ควรคู่กับภาวะผู้นำสงฆ์ เพื่อให้เกิดความศรัทธาแก่ผู้พบเจอได้ไปบอกต่อในทางที่ดีงาม

^{๑๖} รศ.ดร. สัมมา รณิธย์, ภาวะผู้นำของการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๒๒๔.

ความท้าทายของบทบาทผู้นำสงฆ์กับสถานการณ์พระพุทธรักษาถูกคุกคามในปัจจุบัน หากเราจะมองย้อนไปถึงปัญหาที่ถาถามเข้ามาทดสอบความสามารถผู้นำทางพระพุทธรักษาทุกระดับชั้น กับในยุคที่การศึกษาและเสรีภาพในการนับถือศาสนาเปิดกว้าง การนิ่งเฉยต่อสถานการณ์คงเป็นทางออกที่ไม่เหมาะสมในปัจจุบันนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้นำสงฆ์ทุกระดับชั้นต้องให้ความสำคัญ หากพระพุทธรักษาสูญสิ้นไปจากประเทศไทยจริง ย่อมต้องกระทบกับประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ และถึงการล่มสลายทางวัฒนธรรม เพราะพุทธรักษาเป็นรากฐานของสังคมไทย นิสัยที่เคารพนบถน้อมก็ถูกปลุกฝังมาจากหลักธรรมทางพระพุทธรักษา การที่พุทธรักษาคนออกมาเคลื่อนไหวก็ไม่เกิดแรงกระเพื่อมที่แรงพอ หรือแม้แต่พระสงฆ์เองที่ออกมาเคลื่อนไหวก็จะถูกโจมตีในที่สุด การร่วมมือกันในการปกป้องพระพุทธรักษาทั้งสถาบันสงฆ์และพุทธรักษาคนย่อมดีกว่าที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทำเอง สถานการณ์ในปัจจุบันที่มีผลกระทบต่อพระพุทธรุชานันั้นส่วนมากจะมาจากระดับนโยบายที่ออกโดยฆราวาสที่ยังมีอคติกับตัวของพระสงฆ์เองหรือมีอคติกับพระพุทธรักษาจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้นำของพระพุทธรักษาต้องหันมาขับเคลื่อนด้านนโยบายให้สอดคล้องกับภาครัฐในขั้นต้น และต้องสร้างบุคคลของทางพระพุทธรักษาให้มีมากพอที่จะเข้าไปมีบทบาทในทางการเมืองเพื่อตรวจสอบการออกนโยบายกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมเพื่อปกป้องพระพุทธรักษา ดังมหาโคपालสูตรได้ชี้แนะไว้ทั้งหมด ๑๑ ข้อ ระดับผู้นำควรนำมาปรับใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์กับพระพุทธรักษาและรับมือกับการถูกคุกคาม ตลอดจนการประสานความร่วมมือกับเครือข่ายองค์กรพระพุทธรักษาในทุกพื้นที่ในระดับโลก เพื่อช่วยกันขับเคลื่อนให้พระพุทธรุชานันั้นเข้มแข็งเป็นปึกแผ่น

๗.สรุป

ภาวะที่พระพุทธรักษาถูกคุกคามจากภัยรอบด้านอยู่ในขณะนี้ เป็นสัญญาณเตือน กลุ่มผู้นำทางพระพุทธรักษาและพุทธรักษาคน หากเพิกเฉยต่อเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นไม่มีความสนใจใส่ใจ ไม่มียุทธวิธีที่เตรียมการรับมือไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ หรือภาคประชาชน ที่มีวชนเริ่มลดลงจากวิกฤตศรัทธาที่เกิดขึ้น มีคนรุ่นใหม่ไม่น้อยที่หันไปดำเนินตามความเชื่อและประสบการณ์ของตนเองหรือที่เราเรียกกันว่าบุคคลไม่มีศาสนาบุคคลกลุ่มนี้มีเพิ่มมากขึ้นทุกวัน สาเหตุหลักๆมาจากความเบื่อหน่ายในข่าวฉาวทางพระพุทธรักษาที่มีออกมาทุกวัน การรับมือกับการถูกคุกคามจากสื่อในรูปแบบต่างๆที่โจมตีพระพุทธรักษาในทางที่เสียหายไม่มีหลักฐานปรากฏบ้าง นักบวชทางพระพุทธรักษาที่ถูกโจมตีใส่ร้ายแต่ไม่สามารถพึ่งพาใครได้ ในเบื้องต้น การเข้ามามีบทบาทของผู้นำทางพระพุทธรุชานาก็ไม่สามารถทำอะไรได้มาก แคร้รับทราบและยอมรับให้เขาเป็นผู้ถูกกระทำจนต้องลาสิกขาไปก็มาก การได้รับความคุ้มครองของพระพุทธรักษาถือว่ามีความอ่อนแอเป็นอย่างยิ่ง การวางยุทธศาสตร์เพื่อป้องกันไม่ให้เหตุการณ์ต่างๆ

เหล่านี้เกิดขึ้นนับเป็นเรื่องสำคัญเร่งด่วนในระดับต้นๆ การปลุกระดมมวลชนเพื่อลุกขึ้นมาต่อสู้กับความไม่ชอบธรรมต่างๆ ก็เป็นอีกบทบาทหน้าที่หนึ่งที่ต้องทำไปพร้อมกัน การแก้ไขปัญหาของพระสงฆ์บางรูป บางกลุ่มที่ต้องชำระด้วยพระวินัยควรมีรูปแบบที่แสดงให้สังคมภายนอกเห็นว่า องค์การพระพุทธศาสนานั้นสามารถจัดการตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอยู่ในพื้นฐานของความเมตตากรุณา อยู่ในพระวินัย ตามในพระสูตรมหาโคบาลสูตร ที่ได้กล่าวถึงลักษณะของผู้นำที่จะนำพาหมู่คณะอยู่รอดปลอดภัย การใช้อำนาจของผู้นำองค์การก็เป็นเรื่องที่ต้องมีการปฏิรูปให้เกิดธรรมาภิบาลให้มากขึ้นกว่านี้ การที่ใช้อารมณ์มาช่วยในการตัดสินใจไม่ยึดตามหลักพระธรรมวินัยได้นำผลเสียมายังพระพุทธศาสนาจนเป็นปัญหาที่แก้กันไม่ตกในปัจจุบันเป็นช่องทางให้ผู้ไม่หวังดีนำ ประเด็นต่างๆ ที่กล่าวมานี้กลับมาโจมตีและทำลายพระพุทธศาสนา การดูแลเอาใจใส่ธรรมทายาทต้องมีการปฏิรูปใหม่ให้ดีกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเพราะธรรมทายาทเหล่านี้คือผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาในอนาคต ต้องมีหลักประกันที่ดีพอให้เขาและครอบครัวอุ่นใจได้ว่าเขามาไม่ผิดทาง เพราะการที่เด็กคนหนึ่งต้องออกจากความปกครองของบิดามารดามาอยู่ในความดูแลของคนอื่นตั้งแต่อายุน้อยแต่ได้รับการอบรมบ่มนิสัย หรือเห็นตัวอย่างที่ไม่เหมาะสมย่อมเป็นตัวชี้วัดอนาคตของพระพุทธศาสนาได้ว่าจะเป็นอย่างไรร

ความพร้อมของบุคลากรทางพระพุทธศาสนาในปัจจุบันถือว่ามีความเสียเปรียบสังคมภายนอกเป็นอย่างมาก เนื่องมาจากสาเหตุที่สั่งสมมานาน แม้ความเป็นจริงแล้วพระสงฆ์จะถูกยกให้เป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณตามที่เราเข้าใจ แต่หากมองลึกเข้าไปจะพบว่าการบริหารจัดการเกี่ยวกับกิจการสงฆ์นั้นจะมีฆราวาสเข้ามาเป็นผู้ประสานงานแทนพระสงฆ์ เพราะมีความคล่องตัว สาเหตุนี้ทำให้ลดบทบาทของพระสงฆ์ลงเนื่องจากการกระจายอำนาจไป การบริหารจัดการบางครั้งไม่ได้ทำให้งานราบรื่นไปด้วยดีแต่กลับมีประเด็นที่สร้างปัญหาหากกลับมาให้กับพระพุทธศาสนาต้องมัวหมอง ความไว้นื้อเชื่อใจยาวนานจากความเกรงใจก็กลายเป็นความถือวิสาสะทำและตัดสินใจแทน ความเข้าใจในการเลือกใช้คนตามหลักจิตหลักความสามารถของผู้นำ ให้สอดคล้องกับหลักการในมหาโคบาลสูตร การเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพและสามารถรับมือกับภัยที่มาคุกคามที่มีต่อพระพุทธศาสนาทั้งภายในและภายนอกได้ และสามารถนำพาพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองได้อย่างแน่นอน

บรรณานุกรม

โปรแกรมวิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.

เชียงใหม่: พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน, มปป,๒๕๔๕

พุทธทาสภิกขุ. ตัวกู ของกู ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

๒๕๕๐.

ว.วชิรเมธี. **มองลึก นึกไกล ใจกว้าง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปราน, ๒๕๕๔.

รศ.ดร.รังสรรค์ ประเสริฐศรี. **ภาวะผู้นำ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ซีระฟิล์ม และโซเท็กซ์ จำกัด, ๒๕๕๑.

ศ.ดร.วิษระ งามจิตรเจริญ. **นานาสาระ, สภาพการณ์ของพระสงฆ์สมัยใหม่กับพระวินัย**, :

กรุงเทพมหานคร:บริษัท เอมี เอ็นเตอร์ไพรส์ จำกัด, ๒๕๕๗.

ดร.ชาญชัย อาจินสมาจาร. **ภาวะผู้นำในองค์กร**. กรุงเทพมหานคร: มปป, มปป.

เริงศักดิ์ ปานเจริญ. **รู้เขารู้เรา**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทซีเอ็ดยูเคชั่น, ๒๕๕๓.

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระพุทธศาสนากับสังคมสงเคราะห์**.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

ร.ศ.ดร.เนตร์พัฒนา ยาวีราช. **ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ทริปเพิ้ล กรุ๊ป

จำกัด, ๒๕๕๖.

รศ.ดร.สัมพันธ์ รธนิตย์. **ภาวะผู้นำของการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๖.

พระชยานันทมุนี, ดร. **จิตวิทยาในพระไตรปิฎก**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒๕๕๗.